

Torah from Around the World

Wie een ander gunstig beoordeelt zal zelf gunstig beoordeeld worden.

Talmoed, Sjabbat 127b

Sjabbat 24 juni 2023/ 5 Tammoez 5783, Choekat, Bemidbar/Numeri 19:1 - 22:1

Tanach blz. 307 - 314

Haftara: Sjoftiem 11:1 - 33

Tanach blz. 512-514

Vertaler: Frits Pront

Commentaar: **Rabbin Jonathan Sacks z"l** was opperrabbin van het Verenigd Koninkrijk.

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

Beheersing van kwaadheid

Er zijn sommigen, zegt de Talmoed, die hun geluk in een uur bereiken en anderen die hun geluk in een uur verliezen. Geen voorbeeld is treffender en verbijsterender dan de beroemde episode in de sidra van deze week. Het volk heeft om water gevraagd. God zegt tegen Mosjee een staf te pakken en tot de rots te spreken, zodat water zal verschijnen. Daarna volgt dit:

Hij en Aharon lieten iedereen bij de rots samenkomen. 'Luister, opstandig volk,' zei Mosjee, 'zullen wij voor u uit deze rots water laten stromen?' Hij hief zijn hand op, sloeg tweemaal met zijn staf op de rots, en het water stroomde eruit, zodat iedereen te drinken had, ook het vee. De Eeuwige zei tegen Mosjee en Aharon: 'Omdat jullie niet op Mij vertrouwd hebben en

in het bijzijn van de Jisraëlieten geen ontzag hebben getoond voor mijn heiligheid, zullen jullie dit volk niet het land binnenbrengen dat ik het geef. (Bemidbar 20:10-12)

"Is dit de Tora en dit haar beloning?" zijn wij geneigd te zeggen. Wat was de zonde van Mosjee, die zo'n bestraffing rechtvaardigde? In voorafgaande jaren heb ik mijn zienswijze gegeven dat Mosjee niet zondigde noch werd gestraft. Het was eenvoudig zo dat elke generatie zijn eigen leiders nodig heeft. Mosjee was de terechte en daarenboven de enige leider die in staat was de Jisraëlieten uit Egypte te halen. Zij hadden een ander soort leider nodig en een andere leiderschapstijl om de volgende generatie het Beloofde Land binnen te leiden.

Daarentegen lijkt het - binnen het raamwerk van de reeks van dit jaar als wij de ethiek van Tanach bediscussiëren - toepasselijker om te kijken naar een andere uitleg. Bijvoorbeeld die welke Maimonides geeft in *Shemone Perakim*, de "Acht Hoofdstukken" die de inleiding vormen voor zijn commentaar op de Misjna, Traktaat Avot, de Spreuken van de Vadersen.

In de loop van deze hoofdstukken begint Maimonides verrassenderwijs aan een eigentijdse beschrijving van het Jodendom als een training in emotionele intelligentie. [1]. Gezonde emoties zijn essentieel voor een goed en gelukkig leven, maar temperament is niet iets dat wij kiezen. Sommige mensen zijn nu eenmaal geduldiger of kalmer of edelmoediger van aard of optimistischer dan anderen. Emoties werden op een bepaald moment "passie" genoemd, een woord dat afstamt van "passief" dat impliceert dat dit gevoelens zijn die eerder over ons komen dan reacties die wij kiezen. Ondanks dit, geloofde Maimonides dat met voldoende training het mogelijk is voor ons onze destructieve emoties te overwinnen en ons gevoelsleven aan te passen.

In het algemeen geloofde Maimonides, net als Aristoteles, dat emotionele intelligentie bestaat uit het vinden van een balans tussen overdaad en tekortkoming, teveel en te weinig. Teveel angst maakt mij tot een lafaard, te weinig maakt mij roekeloos en doldriest en doet mij onnodige risico's nemen. De middenweg is moed. Er zijn echter twee uitzonderingen zegt Maimonides: trots en boosheid. Zelfs een beetje trots (sommige Geleerden stelden "een achtste van een achtste") is teveel. Zelfs een beetje woede is verkeerd.

Dat, aldus Maimonides, is waarom Mosjee werd gestraft: omdat hij zijn kalmte verloor tegenover het volk toen hij zei, "Luister jullie opstandigen." Er waren zeer zeker andere gelegenheden waarbij hij zijn kalmte verloor - of het op z'n minst leek te verliezen. Zijn reactie op de zonde van het Gouden Kalf die het kapot smijten van de Twee Tafels omvatte, was nauwelijks vredig of relaxed te noemen. Maar dat geval was anders. De Jisraëlieten hadden een zonde begaan. God Zelf dreigde het volk te vernietigen. Mosjee moest met beslistheid en met voldoende kracht optreden om orde te herstellen bij een volk dat volkomen de weg kwijt was.

In dit geval echter had het volk niet gezondigd. Zij hadden dorst. Zij hadden water nodig. God was niet boos op hen. Mosjee's onbeheerste reactie was daarom fout, zegt Maimonides. Het is echter wel zo dat boosheid iets is waartoe wij allemaal geneigd zijn. Maar Mosjee was een leider, en een leider moet een rolmodel zijn. Daarom werd Mosjee zo zwaar voor een misstap gestraft die misschien lichter zou zijn gestraft in het geval van iemand met een minder verheven positie.

Bovendien, zegt Maimonides, faalde Mosjee door zijn opvliëgendheid in het tonen van respect voor het volk, waardoor hij ze gedemoraliseerd zou kunnen hebben. In de wetenschap dat Mosjee Gods afgezant was, was het volk misschien tot de slotsom gekomen dat als Mosjee kwaad op hen was, dat dit met God ook het geval was. Toch hadden zij niets anders gedaan dan vragen om water. Het volk het gevoel geven dat God kwaad op hen was kwam neer op het falen Gods Naam te heiligen. Dus een moment van boosheid was voldoende om Mosjee de beloning te onthouden die hem zeker het meest dierbaar was, namelijk het hoogtepunt van zijn werk, het leiden van het volk naar de overzijde van de Jordaan en het betreden van het Beloofde Land.

De rabbijnen wonden geen doekjes om hun kritiek op boosheid. Zij zouden volledig hun instemming hebben betuigd met het moderne concept van woedebeheersing. Zij hielden helemaal niet van boosheid en bewaarden wat van hun scherpste taal om het te beschrijven.

"Het leven van degenen die hun boosheid niet onder controle hebben is geen leven," zeiden ze. (Pesachim 113b)

Reish Lakish zei, "Als iemand kwaad wordt en hij is een geleerde dan verlaat wijsheid hem; als hij een profeet is dan verlaat de profetische gave hem. (Pesachim 66b)

Maimonides zei dat als iemand kwaad wordt is het alsof hij een afgodendienaar is. (Hilchot Deot 2:3)

Het gevaarlijke aan boosheid is dat het zorgt dat wij onze zelfbeheersing verliezen. Het activeert het primitieve deel van het menselijke brein, dat zenuwschakelingen omzeilt die wij gebruiken als wij nadenken en keuzes maken op rationele gronden. Als wij in de greep zijn van een woedeaanval verliezen wij de vaardigheid een stap terug te doen en de mogelijke gevolgen van ons handelen te overzien. Het resultaat is dat we in een moment van opvliëgendheid dingen kunnen doen of zeggen waar wij misschien de rest van ons leven spijt van hebben.

Dat is de reden dat er geen "middenweg" is als het gaat om boosheid, concludeert Maimonides. (Hilchot Deot.2:3) In plaats daarvan moeten wij het onder alle omstandigheden vermijden. We moeten naar het tegengestelde uiterste gaan. Zelfs als boosheid gerechtvaardigd is, moeten wij het vermijden. Er kunnen tijden zijn dat het noodzakelijk is het *te doen lijken* alsof we kwaad zijn. Dat is wat Mosjee deed toen hij de Jisraëlieten het Gouden Kalf zag aanbidden en hij de stenen Tafels aan gruzelementen sloeg. Toch moeten wij innerlijk kalm blijven, zelfs als wij uiterlijk boosheid tonen, zegt Maimonides.

De *Orchot Tsadikim* (een 15de eeuwse verklaring) merkt op dat boosheid persoonlijke relaties verwoest. [2] Kortaangebonden mensen maken anderen bang en daardoor vermijden zij in hun nabijheid te komen. Boosheid verjaagt de positieve emoties - vergevingsgezindheid, compassie, empathie en gevoeligheid. Het resultaat is dat opvliëgende mensen eindigen in eenzaamheid, verlaten en teleurgesteld. Mensen met een slecht humeur komen niet verder dan hun slecht humeur. (Kiddushin 40b) Zij raken al het andere kwijt.

Het klassieke rolmodel van geduld ten overstaan van provocatie was Hillel. De Talmoed zegt dat twee mensen op een keer een weddenschap afsloten met elkaar door te zeggen,

"Degene die Hillel boos maakt zal vierhonderd *zuz* ontvangen."

Een van hen zei, "Ik zal hem gaan uitdagen."

Het was *Erev Sjabbat* en Hillel was zijn haar aan het wassen. De man stond aan de deur van zijn huis en riep, "Is Hillel daar? Is Hillel daar?"

Hillel kleepte zich aan, kwam tevoorschijn en zei, "Mijn zoon, wat zoek je?"

"Ik heb een vraag," zei hij.

"Vraag, mijn zoon," antwoordde Hillel.

Hij zei, "Waarom zijn de hoofden van de Babyloniërs rond?"

"Mijn zoon, je stelt een goede vraag," zei Hillel. "De oorzaak is dat zij geen vakkundige vroedvrouwen hebben."

De man vertrok, wachtte even, kwam daarna terug terwijl hij uitriep, "Is Hillel daar? Is Hillel daar?"

Opnieuw onderbrak Hillel zijn bad, kleepte zich aan en kwam tevoorschijn en zei, "Mijn zoon, wat zoek je?"

"Ik heb nog een vraag."

"Vraag, mijn zoon."

"Waarom zijn de ogen van de inwoners van Palmyra dof?"

Hillel antwoordde, "Mijn zoon, je stelt een goede vraag. De reden is dat zij op plaatsen met veel zand leven."

Hij vertrok, wachtte en kwam daarna voor een derde keer terug en riep, "Is Hillel daar? Is Hillel daar?"

Opnieuw kleepte Hillel zich aan, kwam tevoorschijn en zei, "Mijn zoon, wat zoek je?"

"Ik heb nog een vraag."

"Vraag, mijn zoon."

"Waarom zijn de voeten van Afrikanen breed?"

"Mijn zoon, je stelt een goede vraag. De reden is dat zij in waterrijke moerassen leven."

"Ik heb veel vragen te stellen," zei de man, "maar ik ben bang dat u misschien kwaad wordt."

Hillel ging toen zitten en zei, "Stel alle vragen die je wilt stellen."

"Bent u de Hillel die de *nasi* [leider, vorst] van Jisraëel wordt genoemd?"

"Ja", zei Hillel.

"In dat geval, zei de man, zullen er in Jisraëel wel niet velen zijn als u."

"Waarom zou dat zo zijn, mijn zoon?" vroeg hij.

"Omdat ik zojuist vierhonderd *zuz* heb verloren dankzij u!"

"Wees voorzichtig met je stemmingen", zei Hillel. "Je kan vierhonderd *zuz* verliezen en nog eens vierhonderd *zuz* vanwege een Hillel, en toch zal Hillel zelf niet kwaad worden."

(Sjabbat 30b-31a)

Het was deze eigenschap van geduld onder provocatie die een van de factoren was, volgens de Talmoed (Eruvin 13b) die de Geleerden ertoe bracht zich bijna volledig te laten leiden door de School van Hillel in plaats van door die van Sjammai.

De beste manier om boosheid de baas te worden is even te wachten, stil te staan, na te denken, je te bedwingen, tot tien te tellen en diep adem te halen. Indien nodig verlaat dan de kamer, ga een wandeling maken, mediteer of geef in afzondering lucht aan je giftige gevoelens. Men zegt van een van de Lubavitcher Rebbes dat wanneer hij zich ook maar kwaad maakte, hij de Sjoelchan Aroeg tevoorschijn haalde om te kijken of kwaadheid geoorloofd was onder de gegeven omstandigheden. Tegen de tijd dat hij met het bestuderen klaar was, was zijn boosheid verdwenen.

Het morele leven is iets waarin wij worstelen met boosheid, maar haar nooit laten winnen. Het oordeel van het Jodendom is eenvoudig: of wij verslaan boosheid of boosheid zal ons verslaan.

[1] De benaming werd geïntroduceerd door Petert Salovey en Joh Mayer. *Emotional Intelligence: essentiële lectuur over het Mayer en Salovey Model* (Port Chester, NY: Dude Pub., 2004, vervolgens toegankelijk gemaakt door Daniel Goleman in, bijvoorbeeld zijn boek *Emotional Intelligence* (New York: Bantam, 1995)).
[2] *Orchot Tzaddikim, Shaar Kaas*, "De Poort naar Boosheid."